

2018-03-20

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Remissvar Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering

Dnr U2017/04546/S

Sverigefinländarnas delegation och Sverigefinska riksförbundet, nedan kallade vi, tackar för möjligheten att skriva ett remissvar till utredningen Nationella minoritetsspråk i skolan.

Vi delar och välkomnar utredningens mångfacetterade och informativa beskrivning av utmaningarna för elevers tillgång till undervisning i och på samiska och i och på de fyra övriga nationella minoritetsspråken, jiddisch, meänkieli, romani chib och finska. Vi tillstyrker i sin helhet samtliga förslag och anser dem vara viktiga för att kunna börja uppnå likvärdighet inom utbildning i och på ett nationellt minoritetsspråk. Förslagen är viktiga för att kunna revitalisera språken. Sverigefinnarna har länge burit ansvaret för sina barns tvåspråkiga utbildningsfråga, vilket statistiken över de Sverigefinska friskolorna också än i nuläget påvisar. -Tvåspråkig undervisning i kommunal regi erbjuds alltför sällan.

Vi delar utredningens förslag att dessa fem språk ska benämnas nationella minoritetsspråk och att nationellt minoritetsspråk som ett eget ämne ska regleras särskilt och införas i skollagstiftningen och i undervisningen i de obligatoriska skolformerna med en minsta garanterad undervisningstid på 960 timmar. Vi stödjer utredningens förslag att införa ämnet i timplanen. Förslaget om utökningen av minsta garanterade undervisningstid för nationella minoritetsspråk anser vi vara mycket viktigt.

Vi stödjer utredningens förslag om ett regeringsuppdrag till Skolverket att ta fram förslag till nya kursplaner för ämnet nationellt minoritetsspråk, samt ändra föreskrifterna för kunskapskraven. Vi uppskattar att utredningen givit förslag på olika möjligheter för att uppnå mer tillgänglighet till att studera ett nationellt minoritetsspråk på sätt som speglar minoritetslevers omständigheter: Att kunna välja ämnet nationella minoritetsspråk som ett ämne eller inom ramarna för modersmålsundervisning ser vi som en viktig del av att säkra hela språkkedjan i alla stadier. Även att elever på så sätt kan välja mer än ett språk är viktigt. Vi ser också att förslaget ger möjligheter till nationella minoritetsspråkselever att få sina mänskliga rättigheter bättre tillgodosedda, genom att då kunna uppnå olika språkliga nivåer i och på sitt nationella minoritetsspråk samt att denna syn på språkundervisning speglar aktuell forskning bättre.

Vi vill särskilt lyfta fram och kommentera följande:

Kapitel 3.1.2. Förskoleklassen som blir en obligatorisk skolform höstterminen 2018 är inte reglerad i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därav följer att de minoritetsspråkliga rättigheterna är svaga i förskoleklassen. Vi stödjer utredningens resonemang om att tillgång till undervisning i nationella minoritetsspråk i förskoleklass bör regleras på liknande sätt som för grundskolan.

Kapitel 11.1.3. Utredningen föreslår att det ska vara möjligt att för undervisning i ämnet nationellt minoritetsspråk anställa en lämplig lärare utan tidsbegränsning, då behörig lärare inte finns att tillgå. Annan lärare som inte har legitimation ska få bedriva undervisningen enligt 2 kap. 18 och 20 §§ skollagen. Vi anser att modersmållärare och lärare i nationella minoritetsspråk ska omfattas av kravet på behörighet och legitimation för att garantera undervisningens kvalitet. Det är akut att ta fram en tidsram och en åtgärdsplan för ett sådant behörighetskrav. Kompetens i aktuellt minoritetsspråk och didaktiska färdigheter behöver fastställas. Det finns ett stort behov att öka antalet behöriga lärare bland redan yrkesverksamma modersmållärare och att skapa förutsättningar för rekrytering och utbildning av lärare i nationella minoritetsspråk och nya modersmållärare. Detta påverkar i förlängning även språkets och modersmålläraernas status samt även möjligheten till att rekrytera lärare. Att säkerställa tillgången till kompetenta lärare är av yttersta vikt, likväl att kunna förbättra kompetensutvecklingsmöjligheterna i och på det nationella minoritetsspråket. Det behövs både akut insatta och långsiktiga åtgärder för att utbilda lärare.

Bara ca 25 % av eleverna i grundskolan är berättigade till modersmålsundervisning, men endast ca hälften av dem deltar och i genomsnitt under ca tre år. En stärkt utbildningskedja med fler antal undervisningstimmar skulle på sikt kunna leda till att fler finner ämnet behövligt, eftersom det är troligt, så som utredningen också påpekat, att elever skulle uppfatta en progression i ämnet i högre grad än vad som är möjligt i nuläget med för få undervisningstimmar för att hålla språket vid liv. Att stärka förutsättningarna för elevers tillgång till tvåspråkig undervisning anser vi vara av högsta prioritet. Förslaget att kunna välja minoritetsspråk som elevens val, skolans val och språkval främjar revitalisering av språken.

Kapitel 6.1.4. Korrekt information

Utredningen bedömer att bristen av korrekt information, om vilka förhållanden och rättigheter som gäller för elever som söker modersmålsundervisning, förekommer i ett flertal kommuner och leder till brist på helhetssyn och långsiktighet i modersmålsundervisning av nationella minoritetsspråk, vilket i sin tur kan leda till att undervisningens kvalitet eventuellt uppfattas som bristfällig och på så sätt i förlängningen minskar antalet deltagande elever.

Vi stödjer utredningens förslag att Skolverket ska få ett uppdrag eller ett särskilt bemyndigande att presentera särskild information om de nationella minoriteternas rätt till utbildning i de obligatoriska skolformerna. I uppdraget ska även ingå förslag på hur en ansökningsblankett för undervisningen i nationellt minoritetsspråk kan utformas.

Kapitel 7.7.3. En grundläggande princip är enligt utredningen att deltagande i undervisning i ämnet nationellt minoritetsspråk inte ska leda till minskning av de garanterade undervisningstimmarerna i andra ämnen: Vårdnadshavare och elever ska inte behöva oroa sig för att eleverna ska gå miste om undervisning i andra ämnen för att få undervisning i

modersmål, vilket fortfarande kan vara fallet, såsom utredningens samråd med representanter för minoriteterna visat.

Kapitel 7.12.3 Föregående princip ska ses i relation till utredningens förslag att nationellt minoritetsspråk ska kunna anordnas inom ramen för skolans val, vilket betyder att skolan kan ersätta upp till 20% av undervisningstiden i timplanen med nationellt minoritetsspråk, men undantag för kärnämnen svenska, engelska och matematik.

Vi anser att det är av stor vikt för de tvåspråkiga skolorna att kunna undervisa i nationellt minoritetsspråk som skolans val. Som alltid när offentlig statistik presenteras gällande de nationella minoriteterna bör beaktas att de baserar sig på osäkra grunder. De bör endast ses som en utgångspunkt gällande de nationella minoriteternas situation gällande utbildning.

Kapitel 11.6.2.

Utredningen bedömer att lärarutbildningarna för nationella minoritetsspråk behöver som en akut åtgärd omfatta även grundlärare mot arbete i årskurs 4–6, för att stödja det ökande intresset för nationella minoritetsspråk.

I dagsläget utbildas endast ämneslärare mot årskurs 7–9 med inriktning nationella minoritetsspråk. Utredningen anser att möjligheten att inkludera nationella minoritetsspråk som valbart ämne i grundlärarexamen mot arbete i årskurs 4–6 bör utredas.

Vi delar utredningens bedömning och anser att samma bedömning gäller även utbildning till grundlärare mot arbete i årskurs F-3, för att säkra hela utbildningskedjan inom de nationella minoritetsspråken.

Kapitel 6.1.5

Ett av utredningens förslag lyfter att undervisning i nationellt minoritetsspråk och språkval i minoritetsspråk kan vara tillgängligt för alla elever och på så vis delvis komma bort från antagandet om att den som ges undervisning i ett nationellt minoritetsspråk och språkval har en koppling till en minoritetsgrupp. Vi anser att alla åtgärder som utredningen lyft för att stärka de nationella minoritetsspråkens status är viktiga. Vi välkomnar en tydligare lagstiftning för förskola och skola som måste prioriteras i den nationella minoritetspolitiken och efterföljas på kommunal nivå.

Vi har med glädje tagit del av denna gedigna utredning som beskrivit det svåra läget inom utbildning för minoritetsspråkselever och statusen av nationella minoritetsspråk inom sektor utbildning utförligt. Även om läget på många olika sätt är akut för de nationella minoritetsspråken och insatser och åtgärder för att säkerställa tillgången till språken har det varit givande att dessa gruppers situation nu ytterligare har belysts på detta omfattande sätt i denna utredning. Utredningens förslag till förbättringar kan komma att avsevärt ge bättre respons på Europarådets återkommande kritik gällande utbildningsområdet. Dessa förbättringar skulle kunna säkerställa de språkliga och mänskliga rättigheter som nationella minoritetsspråkstalare har. Vi delar utredningens mening om vikten av en obruten kedja av insatser för minoritetsspråken för att uppnå likvärdighet för alla elever.

Voitto Visuri
Ordförande
Sverigefinska riksförbundet

Raija Metso Korpela
Ordförande
Sverigefinländarnas delegation

Enligt uppdrag författat av

Heli Lindström och Petra Palkio, Sverigefinländarnas delegation